

Cristina Gherasim

**VARIETATEA LITIGIILOR
ÎN CARE ERA IMPLICATĂ NOBILIMEA DIN BASARABIA
ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA**

Anexarea, în 1812, a teritoriului dintre Prut și Nistru, la Imperiul Rus a atras după sine și realizarea unui șir de schimbări în această regiune generate de aplicarea politicii țariste. Schimbările au survenit, practic, în toate sistemele posibile: politic, economic, social, cultural, educațional, judecătoresc etc.

Studierea problemei evoluției sistemului judecătoresc în Basarabia și implicarea nobilimii în acest proces, se impune sub două aspecte: pe de o parte aplicarea legislației țariste în această regiune și pledarea nobilimii pentru păstrarea legilor și obiceiurilor autohtone, iar pe de altă parte prin implicarea propriu-zisă a reprezentanților nobilimii în diverse litigii.

Problema implicării nobilimii în procesul păstrării legislației autohtone în Basarabia și evoluția, în general a sistemului judecătoresc din această regiune a fost analizată în diverse lucrări scrise pe parcursul secolului al XIX-lea, majoritatea din acestea fiind, însă, la comanda administrației țariste. Date referitoare la dezvoltarea instituțiilor de drept din Basarabia și a activității acestora sub dominația rusească identificăm în lucrările cercetătorilor ruși N.Batiuşkov¹, N.Laşkov², M.Şimanovski³, precum și a reprezentanților elitei intelectuale basarabene, în acest sens putem menționa L.Casso⁴, Zamfir Arbore⁵.

Un capitol aparte în istoriografia problemei îl constituie autorii români din perioada interbelică. O contribuție importantă la studiarea istoriei Basarabiei în perioada examinată și-au adus autorii basarabeni Șt.Ciobanu⁶, P.Cazacu⁷ și I.Nistor⁸ care au examinat diferite componente ale sistemului rusesc de administrare și impactul acestuia asupra procesului de rusificare forțată a populației. Trebuie de menționat că un aport deosebit în studiarea problemei noastre de cercetare l-a avut Alexandru Boldur⁹, studiile sale vizând multiple aspecte: suportul juridic al regimului administrativ implementat în regiune, suprimarea particularităților naționale în cadrul sistemului administrativ al Basarabiei, realizarea reformelor sociale de la mijlocul sec. al XIX-lea.

La etapa actuală o succintă caracterizare a organizării administrative și mai cu seamă judecătorești din Basarabia în perioada țaristă este prezentată decerchetătorii care studiază atât istoria acestei regiuni, cât și evoluția dreptului după instaurarea dominației rusești,

¹ П. Батюшков, *Бессарабия*, СПб, 1892.

² Н. Лашков, *Празднование столетнего юбилея присоединения Бессарабии к России. 1812-1912*, Кишинёв, 1914

³ М. Шимановский, *О местных законах Бессарабии*, Одесса, 1887.

⁴ Л. А. Кассо, *Византийское право в Бессарабии*, Москва, 1907.

⁵ Zamfir Arbore, *Basarabia în secolul XIX-lea*, text îngrijit, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Ion și Tatiana Varta, Chișinău, 2001.

⁶ Șt. Ciobanu, *Basarabia*, Chișinău, 1993; Șt. Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânire rusă*, Chișinău, 1992.

⁷ P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918*, Chișinău, 1992.

⁸ I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991.

⁹ Alexandru Boldur, *Autonomia Basarabiei sub stăpânirea rusească în 1812-1828. Studii*, Chișinău, 1929; Alexandru Boldur, *Contribuții la studiul Istoriei Românilor. Istoria Basarabiei*. Vol. III. Sub dominație rusească (1812-1918). Politica. Ideologia. Administrația. Chișinău, 1940; Alexandru Boldur, *Imperialismul rusesc în Balcani. Schiță de istorie diplomatică cu privire la români*, Chișinău, 1937; Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, București, 1992.

dintre aceștia putem menționa E.Aramă¹, V.Coptileț², D.Poștarencu³, L.Chirtoacă⁴ etc. De asemenea, o amplă caracteristică a instituțiilor judecătorești care au funcționat în Basarabia în secolul al XIX-lea, este oferită de cercetătorul Valentin Tomuleț atât în studii și articole, precum și în ediția enciclopedică *Basarabia în epoca modernă (Instituții, regulamente, termeni)*⁵.

Cel de-al doilea aspect al problemei enunțate mai sus, adică implicarea nobililor în diferite litigii este mai puțin studiat în istoriografie. Identificăm informații referitoare la acest subiect în studii ce se referă la cercetarea istoriei unei familii de nobili basarabeni, unde este studiată și problema implicării reprezentanților acestui neam în diverse litigii. De exemplu, istoricul Valentin Tomuleț studiind istoria familiei de nobili Tomuleț analizează litigiul existent între Sandulache și Iordache Tomuleț și locuitorii târgului Lăpușna⁶. Informații despre unele litigii cu implicarea reprezentanților nobilii identificăm și la cercetătorul Dinu Poștarencu, care cercetând istoria familiei de nobili Dicescu, descrie litigiul dintre reprezentanții acestei familii și maiorul în retragere Șonin, cauza conflictului fiind moșia Găleşti⁷.

Trebuie să constatăm că nobilimea basarabeană a luptat pentru păstrarea legislației autohtone. Înlocuirea la funcția de Guvernator al Basarabiei pe boierul Sturdza cu generalul Harting a adus și noi probleme boierilor basarabeni. În perioada de conducere a sa 1813-1816, Harting a comandat sistemul în care lucra și s-a plâns de lipsa unor legi civile funcționale. Disprețul generalului față de legile cu care s-a confruntat l-a determinat să scrie că Basarabia era condusă după principiul dreptului celui puternic mai presus de stat. Vreme de trei ani a încercat să convingă guvernul central că singurul mod de a reforma Basarabia era de a urma exemplul celorlalte gubernii rusești și de a aduce regiunea sub stăpânirea coroanei din toate punctele de vedere. Astfel rușii trebuiau să colaboreze cu boierii, ei trebuiau supravegheați mai strict pentru „a ridica nivelul moral al claselor înalte, a schimba mentalitatea oamenilor și a le întări sentimentul de justiție”⁸. Pe perioada de activitate a sa, Harting, susținut de funcționari ruși a realizat un șir de încercări pentru a minimaliza rolul nobilimii locale în sistemul administrativ și judecătoresc. Astfel, la 2 decembrie 1813, consilierii ruși din primul departament, Bukin și Leibin, fac un nou demers către I.Harting, propunând ca funcționarii moldoveni, care vor comite crime în timpul exercitării funcțiilor, să fie judecați potrivit legii ruse⁹. Acest demers a fost susținut de general și trimis în capitala imperială, dar ne primind răspuns, în 1814, el încearcă să obțină schimbarea componenței administrației pentru a include și câțiva boieri noi, oameni de calitate, care veniseră în Basarabia după 1812 și pe care voia să îi repartizeze în primul departament pentru a-i înlocui pe cei numiți în timpul mandatului lui Sturdza. Însă, boierii basarabeni folosindu-se de procedura majorității de voturi, folosindu-și drepturile mai mult pentru a încălca

¹ Elena Aramă, *Istoria dreptului românesc*, Chișinău, 1998.

² Valentina Coptileț, *Unele aspecte comparative ale efectuării justiției în Basarabia și principatul Moldova*. // Perpetua misiune a administrației de a fi în serviciul societății: Conferință Națională cu participare internațională. Sesiune de comunicări științifice, ediția a VI-a, 12-13 octombrie 2012, p. 392-402; Valentina Coptileț, *Organizarea judecătorească în Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea* // *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova*. Seria „Științe sociumanistice”, vol. I, Chișinău, 2001, p. 16-22.

³ Dinu Poștarencu, *Politica țaristă de deznaționalizare a administrației Basarabiei* // *Destin Românesc*, nr.4, 1994.

⁴ L. Chirtoacă, *Reforma judecătorească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Basarabia*. Teza de doctor în drept, Chișinău, 2003.

⁵ Valentin Tomuleț, *Basarabia în epoca modernă (Instituții, regulamente, termeni)*. Vol. I-III, Chișinău, 2012.

⁶ Valentin Tomuleț, *Familia de Nobili din Basarabia – Sandulache și Iordache Tomuleț* // *Nobilimea basarabeană în epoca reformelor din imperiul Rus*, memoriei lui Alexandru Cotruță, Chișinău, 2013, p. 104-141.

⁷ Dinu Poștarencu, *Nobilii basarabeni Dicescu* // *Tyragetia (Istorie, Muzeologie)*, seria nouă, vol. IV (XIX), nr. 2, 2010, p. 25-35.

⁸ George F. Jewsbury, *Anexarea Basarabiei la Rusia:1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale*, Iași, 2003, p.105.

⁹ Alexei Agachi, *Poziția nobilimii basarabene față de tentativele funcționarilor țariști de a suprima autonomia Basarabiei în anii 1813-1815* // *Akademios, Revistă de știință, inovare, cultură și artă*, nr. 3 (38), Chișinău, 2015, p. 116.

legile decât pentru a sprijini respectarea lor, au respins cererea lui Harting. În această situație în noul său raport trimis la Sankt Petersburg, acesta își exprimă nemulțumirea că românii votau mereu în bloc pentru a împiedica orice acțiune a consilierilor ruși, „din motive bine cunoscute, românii sunt de cele mai multe ori în acord unii cu alții, și nu cu rușii, numai legea nemiloasă și păgână a celui mai puternic avea efect asupra boierilor. Și pentru ca lucrurile să stea și mai rău aceștia (boierii) dovedeau o totală lipsă de interes față de vechile obiceiuri și legi ale Imperiului Rus, de culegerile de legi, de documentele scrise și față de ordine. Ei acționează după obiceiul românesc: nu fac apel la legislație și încheie afacerile fără vreun document scris; în birourile lor nu există nici cel mai banal registru de evidențe sau macăr arhive, deoarece majoritatea hârtiilor redactate în limba moldovenească sunt distruse, iar cele care rămân sunt luate de diverși membri ai departamentului acasă, unde sunt uitate sau pierdute”. În situația respectivă boierii basarabeni împreună cu mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni se ridicară ca un singur om contra tendințelor autocrate ale generalului Harting, pe care le găseau păgubitoare țării². Nobilimea Basarabiei, a intrat într-un dur și interminabil conflict cu funcționarii ruși din guvernul regional și au început a lupta pentru oprirea intenției generalului Harting de a introduce în Basarabia legislația rusă și de a transforma regiunea într-o gubernie rusească. Pentru a înlătura acest pericol, reprezentanții nobilimii locale au alcătuit cinci plângeri adresate țarului Alexandru I, Comitetului de miniștri, Consiliului de Stat, Președintelui Consiliului de Stat contele Saltâcov și una separată adresată Exarhului și Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, cu rugămintea să transmită primele patru jalobe la Petersburg³.

În baza acestor cereri, precum și a celor trimise de generalul Harting, din ordinul țarului se institui o comisie de reforme care avea însărcinarea de a elabora un nou statut pentru Basarabia. Un membru al acestei comisii, însărcinat cu lucrările de organizare a Moldovei de dincolo de Prut, consilierul de curte Svinin, fu trimis la Iași, pentru a culege documente și informații asupra felului cum se administrau pe vremea Moldovei ținuturile de peste Prut⁴. În raportul său Svinin a constata că într-adevăr administrația era paralizată de propria ineficiență, de corupția de la Chișinău și de pretențiile ispravnicilor din ținuturi. Spre deosebire însă de Harting, care atribuia o mare parte din vina pentru proasta administrarea a Basarabiei exclusiv boierilor, Svinin considera că dezordinea și corupția își aveau măsură în comportamentul oficialilor, precum și în slăbiciunea inerente ale sistemului Ciceagov – Sturdza. În urma acestor rapoarte Harting este înlocuit cu generalul Bahmetiev, iar în 1818 este adoptat Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabiei, conform căruia se prevedea păstrarea și respectarea legilor și obiceiurilor autohtone, întărirea întrebuințării limbii moldovenești⁵.

Lupta boierimii basarabene pentru aplicarea legilor autohtone în teritoriile românești de la răsărit de Prut și-a aflat exprimare în procesul de sistematizare și codificare a izvoarelor dreptului Principatului. Fruntașii acestuia sperau că perfecționarea calitativă a izvoarelor dreptului local, adică alcătuirea în bază obiceiurilor juridice și a zecilor de acte normative scrise a unor coduri legislative contemporane asemănătoare celor din țările civilizate ale Europei, va putea stopa intervenția imperială ruse în jurisprudența Basarabiei. În urma unor insistente demersuri, la 15 ianuarie 1817 a fost înființată o comisie specială pentru a sistematiza toate legile aplicate în Principatele Moldovei și Țară Românească, din care făceau parte boierii români Ion Bașotă, Tudor Bașotă și Anghel Balli. Ceva mai târziu au fost cooptați Cantacuzino, Gafenco și Leonard. Însă cea mai rodnică activitate în cadrul comisiei a desfășurat-o eminenta personalitate a culturii basarabene din secolul XIX, Petru Ma-

¹ George F. Jewsbury, *op. cit.*, p.106.

² Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991, p.183.

³ Conținutul plângerilor depuse de nobilimea autohtonă 1813-1814 a se vedea detaliat: Alexei Agachi, *Poziția nobilimii basarabene față de tentativele funcționarilor țariști de a suprima autonomia Basarabiei în anii 1813-1815* // Akademos, Revistă de știință, inovare, cultură și artă, nr. 3 (38), Chișinău, 2015, p. 117-122.

⁴ Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991, p.184.

⁵ *Ibidem*, p.185.

nega¹. Opera de codificare efectuată de comisia basarabească cu trimiteri la articolele din Codul Calimach din 1817, ale Codului Valah al lui Ipsilanti din 1780 și ale Hexabiblului lui Armenopol din 1345 n-a fost însă acceptată la 1822 de instanțele imperiale de la Petersburg. Ca pretext a fost prezentată nemulțumirea lui Alexandru I de faptul că, potrivit normelor din proiectul basarabean, țiganii ce aparțineau boierilor erau numiți oficial robi. Pentru țara existența categoriei de țigani robi în Basarabia era, chipurile, un lucru indezirabil. Misiunea ulterioară de elaborare a Codului de legi al Basarabiei i-a fost încredințată lui P. Manega² și F.P. Brunov, care au efectuat o investigație profundă a izvoarelor dreptului Țării Moldovei, izvoare ce continuau să reglementeze și după 1812 anumite sfere ale relațiilor social-politice și economice din Basarabia anexată. Varianta finală a proiectului Codului civil al Basarabiei a fost realizat între anii 1823-1825. Cartea de legi alcătuită în limba fran-ceză de P. Manega a fost intitulată: *Projet de Code civil pour la Bessarabie*. Prin structura și conținutul său proiectul dat se deosebea fundamental de izvoarele dreptului civil rus, căci avea la bază sistemul dreptului roman-bizantin și francez. Însă nici proiectul Codului civil al lui Manega nu a fost aprobat de guvernul țarist din cauza afinităților acestuia cu structurile de bază a jurisprudenței franceze și în special cu cele ale Codului lui Napoleon, cod de legi model pentru societatea burgheză din secolul al XIX-lea. După cum se știe, cercurile conservatoare ale Imperiului Rus aveau teamă de legislația franceză. În acea perioadă țarismul tindea să efectueze codificări care ar fi servit cauzei consolidării regimului feudal-io-băgăst și al autocrației, urmărind deznaționalizarea, rusificarea și asimilarea forțată a tuturor popoarelor cotoprite prin foc și sabie pe parcursul secolelor XV-XIX³.

O nouă etapă a tentativelor nobilimii basarabene de a păstra legislația locală începe după abolirea, la 19 februarie 1861, în Imperiul Rus a iobăgiei, după înfăptuirea reformei agrare și instituirea Comisiei guvernamentale pentru elaborarea „Regulamentelor generale” privind reforma judiciară în Imperiu, creată de Alexandru al II-lea la 19 octombrie 1861. La 29 septembrie 1862 a fost aprobat programul reformei judiciare intitulat „Regulamentele Generale de reorganizare a sistemului judiciar în Rusia”. Având o atitudine binevoitoare față de proiectele de reforme a sistemului rus de organizare judecătorească și a procedurii binevoitoare față de proiectele de reformare a sistemului rus de organizare judecătorească și a procedurii judiciare, nobilimea basarabească insista să fie păstrate legile locale, considerând necesar de a le sistematiza, înlăturând contradicțiile și articolele învechite. Aceste idei pot fi ușor urmărite în raportul guvernatorului civil al Basarabiei Velio adresat la 5 iunie 1863 Guvernatorului General al Novorosiei și Basarabiei Koțebu, în care erau indicate neajunsurile legilor locale și era expusă părerea privind necesitatea susținerii inițiativei Societății Juridice din Chișinău, care a început sistematizarea legilor locale în scopul păstrării lor pe teritoriul ținutului. Dar tentative Societății Juridice din Chișinău de a sistematiza legile locale nu a dat rezultatele dorite. Administrația imperială, care urmărea scopul de a lichida ultimele particularități în legislația autohtonă, nu a susținut inițiativa acestei societăți. În pofida acestui fapt nobilimea basarabească în diferite rapoarte adresate organelor de stat și regionale continua să ceară insistent sistematizarea legilor locale, iar procedura judiciară să fie realizată în limba română. La 2 aprilie 1863, la insistența Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia, mareșalul nobilimii Cantacuzino, în prezentarea sa din 25 septembrie adresată Ministerului de Interne, la care era anexată și scrisoarea Guvernatorului General al Novorosiei și Basarabiei Koțebu, propunea Comisiei pentru alcătuirea proiectelor de statute judiciare „să permită, în urma restructurării ulterioare a sistemului judiciar, ca în instan-

¹ Grama Dumitru, *Lupta românilor de la răsărit de Prut pentru apărarea legilor țării Moldovei în primele decenii ale secolului al XIX-lea* // Destin Românesc. Revistă trimestrială de istorie și cultură, Chișinău/București, nr.1, 1994.

² Petru Manega – originar din spațiul românesc a intrat în slujba Rusiei după terminarea studiilor juridice la Paris. În urma unei întâlniri întâmplătoare cu Capodistria i s-a oferit postul de la Chișinău pentru a lucra la codul civil. A se vedea detaliat: George F. Jewsbury, *op. cit.*, p. 162.

³ George F. Jewsbury, *op. cit.*, p. 161.

țele judecătorești să fie folosită nu numai limba rusă, dar și cea moldovenească”¹. De o altă opinie era guvernatorul civil al Basarabiei baronul Velio, care în avizul la „Principiile de bază privind reformarea sistemului judiciar din Rusia” din 5 iulie 1863 în-țearcă să dovedească că argumentele Adunării Nobiliare regionale în favoarea desfășurării procedurii judiciare în limba moldovenească sunt sub orice critică, din simplu motiv că din 1828 în Basarabia au crescut două generații de juriști tineri care posedă limba rusă mult mai bine decât cea moldovenească².

Totodată pe parcursul secolului al XIX-lea reprezentanții nobilimii au luptat pentru menținerea limbii române în sistemul administrativ, respectiv și pentru desfășurarea proceselor judiciare în limba care era înțeleasă și vorbită de majoritatea populației autohtone³.

Astfel pe parcursul secolului al XIX-lea nobilimea basarabeană a luptat pentru păstrarea legislației autohtone.

Nobilimea basarabeană și diversitatea litigiilor în care era implicată. Pe lângă aspectul încadrării nobilimii basarabene în lupta pentru păstrarea legislației locale, nobilimea autohtonă a fost deseori implicată însăși în diferite litigii cu reprezentanți ai nobilimii sau a altor categorii sociale, precum și cu administrația țaristă.

Odată cu recunoașterea egalității boierilor autohtoni cu nobilimea din Imperiul Rus, în anul 1818, prin adoptarea Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabiei, nobilii din Basarabia au beneficiat de toate drepturile pe care le deținea dvorenimea rusă, oferite, în special, prin Hrisovul despre drepturile și libertăților dvorenilor, acordat de Împărăteasa Ecaterina a II-a în 1785. Documentul dat prevedea totalitatea drepturilor și libertăților de care putea beneficia nobilimea. Din punct de vedere juridic, acest document identifica infracțiunile pentru care nobilii puteau fi trași la răspundere, pedepsele prevăzute pentru acestea, precum și modul de desfășurare a procesului judiciar propriu-zis. Astfel, din infracțiunile, care fiind comise de nobili, puteau afecta noblețea acestora, stipulate în Hrisovul din 1785, putem enumera: încălcarea jurământului, trădarea, jaful, furtul, comportament înșelător, infracțiuni pentru care conform legii persoana ar trebui să primească pedepse corporale și privare de onoare, precum și cele în care va fi dovedit că nobilul convins alte persoane să săvârșească infracțiuni⁴. Conform aceluiași document judecarea unui nobil trebuia realizată de persoane care dețineau același rang, iar hotărârea decisivă în dosarul unui nobil care a realizat o infracțiune penală, și conform legislației urmează să fie lipsit de onoare, titlu/rang, viață etc. se realiza doar prin hotărârea Senatului Guvernator și cu confirmarea Împăratului. Totodată prezentul act prevedea șitermenul de prescripție pentru infracțiunile săvârșite de nobili. Astfel în cazul când de la o infracțiune săvârșită de un nobil a trecut 10 ani, și într-acest timp nu s-a aflat despre ea, atunci reclamantul nu are dreptul să mai depună cerere în judecată. Privilegiu pentru nobili reprezenta faptul că acestora nu li se putea aplica pedeapsa corporală⁵. Problema aplicării sau neaplicării pedepsei corporale a fost ridicată ulterior de către administrația țaristă. De exemplu, în anul 1831, a apărut problema dacă nobilii străini beneficiază de acest privilegiu. În urma discuțiilor s-a stabilit că de acest privilegiu beneficiază dvorenimea rusă, care erau în serviciul Împăratului și Statului rus, ori care erau urmași a dvorenilor de viță⁶. Prin legea adoptată la 22 septembrie 1831 s-a stabilit că pe lângă cei sus-numiți de acest privilegiu pot beneficia și nobili străini, care în scurt timp își vor confirma noblețea în Imperiul Rus⁷.

¹ Valentin Tomuleț, Călin Tomuleț, *Poziția nobilimii basarabene și a administrației de stat imperiale privind codificarea legislației în Basarabia (În baza raportului de sta Urusov din 13 octombrie 1867)* // Analele Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe sociumanistice”, volumul III. Chișinău, 2003, p. 279.

² *Ibidem*, p. 280.

³ Dinu Poștarencu, *Pledarea nobilimii basarabene pentru studierea limbii române în instituțiile de învățământ din provincie (1812-1866)* // Nobilimea basarabeană în epoca reformelor din Imperiul Rus, memoriei lui Alexandru Matei Cotruță, Chișinău, 2013, p. 90-94.

⁴ *Полное собрание законов Российской Империи* (În continuare: *ПСЗРИ*). Собрание I, т. XXII, 1785, СПб, № 16187, с. 347.

⁵ *ПСЗРИ*. Собрание I, т. XXII, 1785, СПб, № 16187, с. 347.

⁶ Dvorean de viță – categorie socială din Imperiul Rus. A se vedea detaliat: Valentin Tomuleț, *Basarabia în epoca modernă (1812-1918), (Instituții, regulamente, termeni)*, Chișinău, 2014, p. 408-411.

⁷ *ПСЗРИ*. Собрание II, т. VI, 1831, СПб, № 4815, с. 61-62.

Poziția înaltă pe care o deținea nobilimea, precum și privilegiile sale în cazul implicării într-un proces de judecată este confirmată și prin legile din 24 septembrie 1825 și 10 martie 1829, care se refereau la judecarea mareșalilor regionali ai nobilimii. Conform acestora se stabilea că decizia despre amendarea sau judecarea mareșalilor regionali ai nobilimii din guberniile și regiunile Imperiului Rus trebuia luată la nivelul Senatului Guvernator, iar Administrația gubernială nu avea dreptul de a lua decizii finale¹.

Totodată în Imperiul Rus, respectiv și în regiunea Basarabia, se ducea o evidență strictă a nobililor implicați în litigii și procese de judecată, pentru că existența acestora avea drept consecință limitarea unor privilegii specifice nobilimii, cum ar fi nepermitema participării la alegerile nobiliare. De exemplu, studiind Regulamentul despre desfășurarea alegerilor nobiliare în regiunea Basarabia, în 1824, constatăm că mareșalul regional al nobilimii în baza informațiilor pe care le deținea alcătuia, în 2 exemplare, listele nobililor din Basarabia și le transmitea Guvernatorului Civil și rezidentului plenipotențiar al Basarabiei. Ulterior, mareșalul regional al nobilimii, prin persoana procurorului, cerea de la Consiliul Suprem, Administrația Regională și Tribunalul Penal lista nobililor care erau sub cercetare sau erau implicați într-un proces de judecată, precum și lista acelor care au fost recunoscuți nevinovați ori declarați vinovați și despre pedepsele primite. Listele respective trebuiau să conțină date despre numele, prenumele, funcția, cinul, cauza de ce se află în proces de judecată și cu ce s-a finisat dosarul². La fel în regulament se stipula că mareșalul regional al nobilimii primind listele descrise în punctul 2 le va conforma cu legile Senatului Guvernator din 17 iunie 1803³, 21 ianuarie 1810⁴, 9 decembrie 1815⁵, care interzic nobililor ce se află în proces de judecată și sunt găsiți vinovați să participe la alegerile nobiliare. Nobilii, însă, care au fost implicați în litigii și în procese de judecată, dar erau iertați prin prevederile manifestelor adoptate de împărat, au dreptul de a cere permisiunea ca să participe la alegeri, prin intermediul Senatului Guvernator. Cele sus enunțate se atribuie și la nobilii dosarul cărora se află în proces de judecată, aceștia, la fel, nu sunt admiși pentru a participa la alegerile nobiliare și nu pot fi aleși în oarecare funcție de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, până când nu vor fi recunoscuți nevinovați de către instanța de judecată, după cum este stipulat în art. 65 al Hrisovul despre drepturile și libertăților dvorenilor din 1785⁶.

Datorită acestor prevederi în dosarele, care se referă la organizarea și desfășurarea alegerilor nobiliare din Basarabia, depozitate în Arhiva Națională a Republicii Moldova, fondul 88, identificăm baza de date destul de complexă referitoare la nobilii care erau implicați în diferite litigii.

La 7 noiembrie 1824, în legătură cu apropierea desfășurării alegerilor nobiliare, la 15 decembrie aceluiași an, Procurorul Regiunii Basarabia – Podgurschi, cerea o informație completă de la Consiliul Suprem al Basarabiei, Administrația Regională și Tribunalul Penal despre nobilii implicați în procese de judecată sau care se află sub urmărire penală⁷. În urma realizării unei statistici s-a constatat că la Tribunalul Penal se aflau dosare pentru următorii nobili:

1. Foștii ispravnici ai ținuturilor Iași (sulgerul Gheorghe Ciugureanu) și Hotin (Alexandru Pruncul), comisarul Ștefanache Mohorâte și ocolășii Ioniță Ștuche și Ștefan Șendrea pentru neîndeplinirea atribuțiilor funcționale în perioada răspândirii în regiunea Basarabia, în anul 1819 a ciumei.

2. Dosarul cu referire la ocolășul ținutului Hotin, Ioniță Manoilă, care în 1816 a pedepsit crud locuitorii satului Nisfoia (Lupu Tihonov).

¹ ПСЗРИ. Собрание II т. IV, 1829, СПб, № 2722, с. 150.

² Arhiva Națională a Republicii Moldova (În continuare: ANRM). Fond 88, inventar 1, dosar 101, fila 198-198 v.

³ A se vedea detaliat: ПСЗРИ. Собрание I, т. XXVII, 1803, СПб, № 20800, с. 671-672.

⁴ A se vedea detaliat: ПСЗРИ. Собрание I, т. XXXI, 1810, СПб, № 24095, с. 43.

⁵ A se vedea detaliat: ПСЗРИ. Собрание I, т. XXXIII, 1815, СПб, № 26016, с. 596-597.

⁶ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 101, f. 199 v.

⁷ Ibidem, f. 13.

3. Dosarul nobilului Manolache Potlog, care ar fi semnat o scrisoare de garanție din numele locuitorilor satului Căușeni, precum că aceștia ar fi garanți pentru deținutul Vasile Jivanenca.

4. Dosarul funcționarului de clasa a X-a Andrei Donici, pentru diferite depășiri ale atribuțiilor funcționale pe care le deținea îndeplinind funcția de ispravnic al ținutului Bender.

5. Dosarul funcționarului de clasa a VIII-a Zamfirache Ralli, care deținând funcția de serdar al ținutului Orhei, a cauzat daune sănătății în timpul interogării locuitorilor din Chișinău: Nicolae Bâtca, Vasile Bred și evreul Șmulea Leibovici¹.

Pe lângă aceștia, la Tribunalul Penal, în proces de cercetare se aflau litigiile următoarelor persoane: funcționarul de clasa a X-a, Iacob Brejnev care deținând funcția de revizor de hotar a permis, în anul 1814, armeanului Sava Ivanovici să treacă peste hotarele statului 300 de capete de oi și capre pentru care a luat bani; funcționarul de clasa a XII-a, Nicodim Nevenglovski pentru aplicarea cruzimii la sediul Poliției din Ismail; funcționarul de clasa a XIV-a, Iurie Turschi pentru că a contrafăcut semnăturile lui Marc Novicov și Osip Suslov, într-o scrisoare de garanție în numele locuitorilor ținutului Bender, pentru Mihail Soloviov, necesara ultimului pentru obținerea pașaportului; dosarul funcționarului de clasa a XII-a Pogorjelschi – pentru aducerea de daune sănătății evreului Avram Iancu etc².

Totodată în anul 1824 aveau deschise dosare următorii reprezentanți ai nobilimii: Brăescu Dimitrache, asesorul Buznea, funcționarul de clasa a X-a Donici Andrei, paharnicul Kogălniceanu, funcționarul de clasa a IX-a Krupenski Teodor, funcționarul de clasa a VIII-a Ralli Zamfirache, Russo Enache, Tomuleț Iordache, fostul ispravnic al ținutului Orhei Iamandi, fostul ispravnic de Bender Alexandri, Nicolae și Constantin Donici, Iordache Catargi, comisar în isprăvnicia Orhei Izmană, Catargi Iordachi, Millo Constantin, fostul ispravnic de Orhei Paladi, Pruncul Alexandru, Russo Iancu, comisar în isprăvnicia Orhei Russo Dumitru, proprietarul Roseti Vasile, Talpă Nicolai, comisar în isprăvnicia Orhei Haitul, comisar în Isprăvnicia Orhei Cotruță, fost Ispravnic în Isprăvnicia de Iași Ciugurean³ etc.

Analiza acestor dosare ne permite să constatăm că cauzele intentării lor sunt diferite de la dorința de a se apăra, păstra onoarea, obiceiurile și legislația locală până la satisfacerea interesului economic, depășirea atribuțiilor funcționale și cauzarea deferitor daune sănătății persoanelor.

Un număr mare de dosare intentate au la baza depășirea atribuțiilor funcționale pe care le aveau nobilii deținând diferite funcții în sistemul administrativ din Basarabia. Nobilii Haitul, Izmană și Cotruță reprezentanți ai Isprăvnicii Orhei aveau deschis dosar pentru faptul că au încasat de la locuitorii ținutului Orhei, mai mulți bani, decât se prevedea pentru întreținerea călărașilor⁴. La insistența Guvernatorului General al Novorosiei și rezidentului plenipotențiar al Basarabiei M.S. Voronțov, Consiliul Suprem al Basarabiei discută la 27 septembrie 1825 raportul Guvernatorului Regional al Basarabiei despre încălcările comise la angajarea și întreținerea călărașilor de către isprăvnicia Orhei. Ca rezultat, ispravnicul Paladi, comisarii Haitul, Izmană și Russo și fostul secretar Lazarev au fost impuși să restituie banii și dați judecății. Fostul procuror de Orhei, procurorul ținutului Iași, funcționarul de clasa a IX-a Melnikov, pentru neglijență în serviciu și nesatisfacerea plângerii călărașilor urma să fie destituit și dat judecății⁵. Având aceeași cauză, depășirea atribuțiilor funcționale, identificăm încă un șir de dosare, de exemplu: Krupenski Teodor – pentru faptul că a primit mită de la văduva Tatiana Bostan; Iordache Tomuleț pentru că a provocat țăranului Procopie Chiperi din târgușorul Lăpușna, lovături din a căror cauză

¹ ANRM. F. 88, inv.1, d. 101, f. 13 v.

² *Ibidem*, f. 14.

³ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 101, f. 21-27.

⁴ *Călăraș* – categorie de ostași călare, apăruți în Țările Române în secolul al XVI-lea, recrutați dintre țăranii liberi care slujeau domniei pentru scutiri fiscale sau pentru dreptul de a folosi moșile domnești. *A se vedea detaliat*: Valentin Tomuleț, *Basarabia în epoca modernă (1812-1918), (Instituții, regulamente, termeni)*, Chișinău, 2014, p. 141-146.

⁵ Valentin Tomuleț, *Basarabia în epoca modernă (1812-1918), (Instituții, regulamente, termeni)*, Chișinău, 2014, p. 143.

acesta ar fi decedat; Alecsandri, ispravnic de Bender, pentru faptul că a eliberat evreului Iancu Abramovici din Ackerman o adeverință care permitea transportarea vitelor cornute mari peste râul Nistru etc.

O altă categorie de dosare erau deschise pentru faptul că nobilii basarabeni realizau acțiuni contra administrației și politicii imperiale. Astfel, nobililor Nicolaie și Constantin Donici, Iordache Catargi, Constantin Millo, Iancu Russo, Dumitru Russo le-au fost deschise dosare pentru faptul că ar fi întreprins acțiuni ilegale contra ofițerilor din armata Maiestății Sale Împăratului¹.

În anul 1830 implicați în procese judiciare au fost nobilii: stolnicul Bantaș, Manolache Buznea, Ion Brăescu, Constantin Bodescu, Iordache Varfolomei, Constantin Donici, Agafon Ermolinski, Teodor Krupenschi, Ștefan Leonard, Nicolai Leonard, Petru Manicovschi, Manolache Negruță, Enache Păun, Iacob Paladi, Scarlat Pruncul, Lupul Roseti, Vasile Roseti, Iancu Russo, Dimitrie Russo, Alexandru Russo, Ion Străjescu, Gavril Strici, Iordache Tomuleț, Ioan Ciolac, Solomon Stoian, Nicolai Doni² etc.

Principalele cauze pentru care nobilii au avut deschise dosare sunt aceleași ca și în anul 1824. De exemplu, stolnicul Bantaș avut deschis dosar pentru cauzareloviturilor cu biciul locuitorilor satului Izvoare, Nicolae Bondari și Nastasii Cebotari, din cauza cărora primul ar fi decedat. Alt dosar al aceluiași nobil era deschis pentru depășirea atribuțiilor funcționale în timpul deținerii funcției de judecător în Judecătoria ținutală din Iași, în cazul litigiului dintre nobilul Ion Brăescu și boierii Ghica, privind mai multe moșii. În calitate de pârât al aceluiași dosar este și nobilul Manolache Buznea deținând funcția de membru al Judecătoria Ținutale din Iași. Nobilul Ion Brăescu avea deschis dosar pentru că ar fi luat mită în timpul deținerii funcției de judecător în Judecătoria ținutală Iași și pentru faptul că ar fi adus loviturii vătafului Constantin Tabără, de la care acesta ar fi murit; Iordache Varfolomei, funcționar de clasa a VII-a – pentru cauzarea loviturilor funcționarului de clasa a X-a, Nicolai Barabu; medelnicerul Vasile Roseti, era implicat în câteva litigii legate de acțiuni ilegale în cazul studierii dosarului familiei Sturdza, precum și pentru asuprirea locuitorii satului Carlicheuși Romancăuți; funcționarul de clasa a VIII-a Zamfirache Ralli, pentru faptul că a pus intenționat ca garant la visticie proprietatea Șendreni asupra căreia niciodată nu a deținut vreun drept; Dinu Russo, funcționar de clasa a VIII-a – pentru bătaia cu Vasile Buznea; nobilul Ion Străjescu – pentru faptul că a permis, în timpul deținerii funcției de ispravnic în Hotin, locuitorilor să vând tainic, în Austria, vite cornute mari. La fel dosare mai dețin nobilul Iordache Tomuleț pentru cauzarea de lovituri lui Teodor Pitei; Nicolai Talpă pentru asuprirea locuitorii satului Copleuca, pe care o deține în posesie.

Analizând datele referitoare la nobilii implicați în procese judiciare în anii 1824 și 1830 constatăm că numărul acestora era destul de mare, însă în multiple cazuri aceștia era declarațivinoși sau iertați prin manifestele adoptate de împărat, putând în continuare să-și desfășoare activitatea lor.

Totodată analizând dosarele prezente în arhivă constatăm că între nobilimea basarabeană și reprezentanții organelor de poliție și de judecată frecvent erau conflicte. Or, reprezentanții nobilimii din Basarabia erau nemulțumiți de faptul cum aceștia își îndeplineau atribuțiile funcționale.

În acest sens, identificăm o cerere depusă pe numele mareșalului regional al nobilimii Balș, de la nobilul Matei Semion Iuzefovici. Din conținutul cererii aflăm despre cauza nemulțumirii lui Iuzefovici. Astfel, problema apărută consta în faptul că hotărârea luată în 1853 de către Judecătoria ținutală din Hotin, cu privire la litigiul dintre nobilul Iuzefovici și proprietarul satului Berdaji, Maria Kalmuțchi, de la care ținea în posesiune partea ei în aceasta moșie, nu a fost îndeplinită. Conform acestei hotărâri Iuzefovici pentru daunele primite urma să primească de la Kalmuțchi o despăgubire de 900 ruble argint. Deși, asesorul Judecătoria din Hotin, Bucinschi a primit titlul executoriu despre îndeplinirea acestei

¹ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 101, f. 23 v.

² ANRM. F. 88, inv.1, d. 464, f. 5-14 v.

hotărâri încă, în decembrie 1853, aceasta nu a fost pusă în aplicare. Nobilul Iuzefovici, venind pe 1 mai 1854 în satul Berdaji, unde trăia Kalmuțchi, a fost invitat, fără a fi anunțat în formă scrisă în conformitate cu prevederile legii, la asesorul Bucinschi. În momentul prezentării lui Iuzefovici la Bucinschi, ultimul la informat că Kalmuțchi nu avea bani pentru a achita amenda, dar pentru inventarierea proprietății e necesar de acordul nobilimii și respectiv, acesta trebuia să depună un raport la Judecătoria din Hotin pentru obținerea confirmării. La anunțul că nobilul Iuzefovici va pleca însuși la Hotin¹, Bucinschi a scris rapid un raport și l-a înmânat, manifestând o vădită nemulțumire. În viziunea lui Iuzefovici cauza acestei nemulțumiri era faptul că nu i-a dat nimic (avându-se în vedere mită) lui Bucinschi. După ce Iuzefovici a plecat acasă, n-a trecut nici un sfert de oră, și la acesta s-a prezentat conțopistul lui Bucinschi, care în prezența, proprietarului Ionaș Mârza, a început să-i reproșeze lui Iuzefovici că acesta „nu i-a dat nimic” lui Bucinschi, aducând drept argument faptul că „cine vrea să primească, trebuie și să deie”. Primind drept răspuns de la Iuzefovici, că ne încasând încă banii de la Kalmuțchi, conform hotărârii Judecătoriei ținutale din Hotin din 1853, nu are pentru cei mulțumi asesorului Bucinschi, acesta a plecat. Informația transmisă de conțopist asesorului Bucinschi nu este cunoscută, dar peste foarte puțin timp la Iuzefovici s-a prezentat din nou, în repetate ori, starostele satului pentru al chema la Bucinschi. Nobilul Iuzefovici văzând îndrăzneala și obrăznicia lui Bucinschi a informat că va veni singur, între timp dând ordin pentru a fi înhămați caii și a plecat la Hotin împreună cu proprietarul Ionaș Mârza. După ce-au parcurs vreo 3 verste de la sat, Iuzefovici a fost ajuns de conțopistul satului pentru a-l întoarce înapoi. Drept pretext a fost adus faptul că Bucinschi are să-i prezinte o informație importantă și ar fi identificat metoda prin care să-l împace cu Kalmuțchi. Însă, odată Iuzefovici ajuns în casa lui Bucinschi, ultimul a început a striga² menționând că neprezentarea acestuia la chemarea sa poate fi calificată ca opunere organelor de poliție, pentru care fapt acesta va fi pedepsit. Nobilul Iuzefovici, cunoscând reputația lui Bucinschi ca fiind o persoană crudă, a părăsit casa acestuia plecând urgent spre orașul Hotin. Auzind strigătul lui Bucinschi „prindeți-l, legați-l”, Iuzefovici a observat cum după el alergă mulți oameni ca după un infractor oarecare. Ajungând în orașul Hotin, Iuzefovici a venit în sediul poliției județene unde a descris acțiunile întreprinse de Bucinschi, cerând protecția acestei instituții. Dar văzând că plângerea sa nu este luată în seamă, acesta a povestit situația sa, precum și acțiunile lui Bucinschi la toată cancelaria, cu mențiunea că se va jeliu mareșalului regional al nobilimii și Guvernatorului Militar al regiunii. La această declarație secretarul poliției județene – Zancevschi a spus cu voce tare „decât să te jeliu la al vostru mareșal regional al nobilimii, mai bine unui paznic”. Toate aceste acțiuni au afectat situația morală a nobilului Iuzefovici, fiind un bătrân de 70 de ani. Din aceste considerente nobilul Iuzefovici a trimis plângeri, cu descrierea detaliată a problemei sale, precum și pentru a cere protecție la 10 mai 1855 Guvernatorului Militar și mareșalului regional al nobilimii, de la ultimul Iuzefovici cerând apărarea drepturilor sale, prin trimiterea unui deputat din partea nobilimii pentru ai reprezenta interesele³.

O altă plângere, având aceeași linie de subiect – nemulțumirea reprezentanților nobilimii față de activitatea instituțiilor judiciare și polițienești din Basarabia, a fost depusă pe numele mareșalului regional al nobilimii din Basarabia Egor Balș de către nobilul Nicolae Meleli. Prin aceasta informează, că în anul 1854, din gospodăria sa au fost furați 7 cai. În procesul cercetării s-a stabilit că infractorii sunt frații Barcari, locuitori ai satului Pârlița. Însă la studierii acestui dosar, frații Barcari au fost declarați nevinovați. La fel N.Meleli informează că după finisarea cercetării acești tâlhari (nobilul N.Meleli se referea la frații Barcari) l-au amenințat, fiind susținuți de către secretarul judecătoriei ținutale – Zancevschi, care se află în casa funcționarului de clasa a VIII-a, Bodescu. Astfel în prezența lui Bodescu, a asesorului Judecătoriei din Soroca – Stati, a trezorierul din județul Iași – Arsenovici,

¹ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1372, f. 4

² *Ibidem*, f. 4 v.

³ *Ibidem*, f. 5-5 v.

nobilul Meleli a fost anunțat că acolo unde va fi prins va fi pedepsit. Aceste amenințări atât din partea secretarului Zancevschi, cât și din partea fraților Barcari, l-au impus pe nobilul Meleli să se adreseze mareșalului regional al nobilimii, ca fiind reprezentat al nobilimii să-l protejeze și să rezolve conform legislației, atât litigiul fraților Barcari, care se referă la cei 7 cai furati, cât și situația conflictuală existentă între nobilul N.Meleli și secretarul Judecătoriai ținutale din Iași – Zancevschi¹.

La fel un exemplu elocvent în acest sens este cel al reprezentanților familiei Leonard care au optat pentru dreptate și și-au apărat drepturile deținute de ei, fiind implicați în diverse procese judiciare contra deciziilor organelor administrative din Basarabia. Un exemplu este cererea adresată de nobilul Egor/Gheorghe Pavel Leonard, proprietarul moșiei Boghicieni, județul Chișinău, mareșalului regional al nobilimii Ion Mihai Sturdza, prin care învinuiește Administrația regională a Basarabiei despre faptul că a închis ilegal fabrica de spirt a acestuia. Proprietarul comunica că Judecătoria ținutală invocând articolele 116, 123, 660 și 661, ale Regulamentului despre impozitul și accizele pentru băuturi alcoolice (Устав о питейном сборе и акцизе), adică că nu deținea permisiunea construirii fabricii de la Administrația Regională. Pornind de la aceste articole, conform deciziei Judecătoriai ținutale, activitatea fabricii proprietarului a fost stopată, iar utilajul și tot produsul finit aflat la fața locului a fost confiscat. În susținerea corectitudinii sale Egor/Gheorghe Leonard prezintă faptul că articolele sus-numite se referă la guberniile Imperiului Rus și la regiunea Caucazului². Totodată Egor/Gheorghe Leonard prezintă în favoarea sa următoarele argumente: moșia Boghicieni, pe care este construită fabrica de spirt este proprietatea privată a sa; el deține dreptul la noblețe în regiunea Basarabia și în sfârșit aceasta fabrică este construită în centru satului unde sunt aproximativ 200 de case și la depărtare de 40 de verste³ de la frontiera județului Chișinău⁴. Respectiv, Egor/Gheorghe Leonard invocă faptul că Administrația regională nu cunoaște legislația în vigoare. Menționând „că orice încălcarea a legii este o crimă, și fiecare crimă trebuie să fie pedepsită, dar dacă măsurile de pedeapsă nu sunt stabilite de lege, atunci cum să procedăm?”. În sfârșit Egor/Gheorghe Leonard prezintă argumentul că fabrica sa de spirt nu a fost construită în taină, despre acesta fiind la curent reprezentanții administrației județene și a două, cea mai importantă că Judecătoria ținutală a fost anunțată, prin declarația proprietarului din 9 mai 1843, despre construcția fabricii, în baza căruia a fost eliberat certificatul care îi permite comercializarea liberă a spirtului⁵. În continuare Egor/Gheorghe Leonard învinuiește administrația regională despre faptul că nu respecta legile, menționează și despre specificul guberniei Basarabiei care este nou-anexată și legile imperiale ruse trebuie adoptate la aceste particularități⁶. În baza celor menționate Egor/Gheorghe Leonard intervine cu rugămintea ca mareșalul regional al nobilimii să intervină la soluționarea problemei date. Analiza acestei cereri dovedește faptul nu doar că reprezentanții familiei Leonard erau mari proprietari, ci și faptul că cunoștea legislația care era în vigoare nu doar în Basarabia, dar în întregul Imperiul Rus.

Pentru rezolvarea problemei iscate mareșalul regional al nobilimii din Basarabia a prezentat două rapoarte (nr. 572 din 13 iulie 1843 și nr. 649 din 09 septembrie 1843) General-Governatorului Novorosiei și Basarabiei – P.Fiodorov prin care prezintă cazul nobilului Egor/Gheorghe Leonard cu referire la închiderea fabricii de vin și confiscarea utilajului, menționează despre privilegiile deținute de producătorii de băuturi alcoolice în Basarabia și roagă ca general-governatorul să analizeze cazul și să susțină cauza lui Egor Leonard⁷.

¹ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1372, f. 17, 17 verso, 18.

² ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1079, f. 1, 1 v.

³ Versta – unitate de măsură rusească pentru distanțe folosită în trecut în Rusia, egală cu 1,067 km. A se vedea detaliat: Valentin Tomuleț, *Basarabia în epoca modernă (1812-1918)*. (Instituții, regulamente, termeni), vol. III, Chișinău, USM, 2012, p. 269.

⁴ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1079, f. 2, 2 v.

⁵ *Ibidem*, f. 4.

⁶ *Ibidem*, f. 4 v.

⁷ *Ibidem*, f. 7, 7 verso, f. 12, 12 v, 13.

P.Fiodorov analizând raportul prezentat de mareșalul nobilimii, precum și informația prezentată de Administrația Regională a Basarabiei, emite răspunsul cu nr. 12991, la 24 septembrie 1843, prin care informează că Maiestatea Sa, susține cauza proprietarului Egor/Gheorghe Leonard și că cazul dat este cercetat repetat la Judecătoria regională Orhei¹. Ca rezultat mareșalul regional al nobilimii înaintează o adresare către Administrația Regională a Basarabiei unde prezintă poziția General Guvernatorului și roagă că să fie permisă reînceperea activității fabricii de vinuri a lui Egor/Gheorghe Leonard².

Un alt conflict dintre reprezentatul familiei Leonard și organele administrației din Basarabia este cazul lui Vasile Pavel Leonard. Problema a apărut în procesul studierii de către Judecătoria ținutală a cererii lui Fiodor Rafalovici, negustor din Moghileov, conform căreia țăranii satului Maramonovca nu au îndeplinit prevederile contractului încheiat cu aceasta, adică nu a transportat grâul la Odessa în termenii stabiliți de clauzele contractuale. Însă în procesul studierii cauzei locuitorii satului au declarat că nu se refuză de îndeplinirea prevederilor și chiar sunt de acord cu aceasta însă proprietarul satului Vasile Leonard a interzis administrație de plasă să realizeze acest lucru³. Reprezentanți judecătorești au hotărât să intenteze un proces judiciar contra lui Vasile Leonard, invocând faptul că țăranii sunt obligați să realizeze prevederile contractului în conformitate cu articolele 1288 și 1290, tomul X, din legile civile, care prevăd că orice contract încheiat legal și prevederile cărui nu sunt ilegale trebuie respectate, iar nerealizarea acestora în conformitate cu art. 2027 a aceleiași lege, atrage după sine amestecul organelor politiei în hotărârea problemei. Totodată Judecătoria ținutală a stabilit că nobilul Leonard nu are nici o influență asupra țăranilor pentru că conform legilor din Basarabia aceștia sunt liberi și depind de moșier doar din cauza pământului care îl prelucrează. Deci, țăranii satului Maramonovca trebuie să achite doar dările pentru utilizarea pământului. În plus, Vasile Leonard nu este proprietarul acestor pământuri, dar temporar deține în proprietate satul Maramonovca, și deci nu are nici un drept pentru a impune realizarea anumitor fapte acestor țărani⁴. Deși mareșalul regional al nobilimii îl susține pe Vasile Leonard, Administrația Regională a Basarabiei prin decizia nr. 48108 din 17 noiembrie 1845, a hotărât că în conformitate cu art. 1023 tomul XV legilor penale și în baza ordinului Senatului guvernator din 4 septembrie 1845, nr. 41782 deputații din Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia trebuie să fie supuși urmării penale și civile în cazul săvârșirii unei singur act ilegal față de alte persoane, care sunt reprezentanți a anumitor organe ale administrației. În baza acestor documente urmărirea față de Vasile Leonard să nu fie oprită⁵.

Conținutul conflictelor expuse mai sus, dintre reprezentanții nobilimii din Basarabia și diferite instituții de stat, funcționari ai administrației țariste, ne permite să remarcăm că această categorie socială cunoaște legislației și lupta pentru apărarea interesele proprii.

Faptele sus enunțate ne permit să constatăm că nobilimea basarabeană s-a încadrat activ în sistemul judecătoresc din Basarabia după 1812, atât ca funcționari ai instituțiilor judiciare, cât și ca participanți direcți ai litigiilor. Procesul încadrării s-a manifestat prin lupta pentru păstrarea și promovarea legislației autohtone, prin manifestarea vădită a nemulțumirii față de activitatea instituțiilor polițienești și judiciare din Basarabia, precum și prin diversitatea litigiilor în care era implicată. Rămâne deschisă însă problema care era motivul care-i mâna la săvârșirea acestor infracțiuni: cauza națională, dorința de a apăra poporul român din această regiune sau felul lor de a fi, mentalitatea lor, tendința de dominare și de păstrare a controlului economic și politic pe care îl dețineau până la anexare.

¹ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1079, f. 14, 14 verso.

² *Ibidem*, f. 15, 15 verso.

³ ANRM. F. 88, inv. 1, d. 1126, f. 13, 13 v.

⁴ *Ibidem*, f. 13, 13 verso, f. 14.

⁵ *Ibidem*, f. 21, 21 v.

Anexă

Nr. 1. 1830 noiembrie. *Lista nobililor din Basarabia care din anumite cauze (depășirea atribuțiilor funcționale, luarea mitei, vătămarea sănătății persoanelor, conflicte cu funcționarii ruși etc.) au fost implicați în litigii și care au fost iertați de depășirea pedepsei.*

Ведомость
О дворянах, подпавших следствия и суду и обосвобождённых от взыскания
по Всемилостивейшему Манифесту
составлена ноября 1830 года

A	№
B	Имя и прозвания дворян
C	О чем дело
D	В каких присутственных местных дела рассматриваются
E	Если решено то когда и чем

A	1	
B	Стольник Банташ	
C	За причинение жителям селения Извор Николаю Бондарю и Настасий Чеботарю, плетьюми побоев от которых яко бы первый умер	По другому делу за неправильном действии в бытность в Яском уездном Суде судиею, по делу дворянина Ивана Браеска с боярами Гиками о разных отчинах
D	В Яском Уездным Суде с 11 апреля 1830-го года	Рассматривается в Яском Уездном Суде с 20 мая 1819 года
E	-	

A	2	
B	Манолакий Бузня	
C	За неправильное действие по службе во время бытности в Яском Уездном Суде членом, по делу дворянина Ивана Браеска с боярами Гиками о разных отчинах	
D	Рассматривается в Яском Уездном Суде с 20 мая 1819 года	
E	-	

A	3	
B	Иван Браеско	
C	По сомнению взятков в бытность Судиею в Яском Уездном Суде	и по другому делу за причинение Ватаву Константину Табуру побоев от коих он будто умер
D	Рассматривается в Областном Уголовном Суде с 24 июля 1828 года	В Яском Уездном Суде рассматривается с 15 октября 1830 года
E	-	

A	4	
B	Коллежский Ассессор Константин Бодеско	
C	За причинение при допросах подсудимым побоев	
D	Рассматривается с Областным Уголовным Судом с 8 марта 1828 года	
E	-	

A	5	
B	Коллежский Ассессор Иордакий Варфоломей	
C	За причинение Коллежскому Секретарю Николаю Барабу побоев	
D	Рассматривается в Областном Уголовным Суде с 17-го января 1830 года	
E	-	

А	6	7	
В	Николай Дони́чь Коллежский	Регистратор Константин Дони́чь	
С	За буйственные поступки против офицеров 17-й пехотный Дивизий		
Д	-		
Е	По Всемилостивейшему Манифесту Областным Уголовным Судом 4 января 1827 года исключено		
А	8		
В	Отставной майор Агафон Ермолинский		
С	За самоуправия чинимы к притеснению молдавского полковника Гафенка	По другому делу, за самовольные якобы поступки	
Д	В Областном Уголовном Суде с 24 апреля 1830 года	В Хотинском Уездном уже рассматривается	
Е	-		
А	9		
В	Титулярный советник Федор Крупенский		
С	За неприличные выражения помещённая в прошении на счёт Бессарабской Казённой Палаты		
Д	В рассмотрение Областном Уголовного Суде с 24 октября 1830-го года		
Е	-		
А	10		
В	Степан Леонард		
С	За самовольное взятие выставленных на почтовую Станцию в селении Водо луй Исаках для Высочайшего проезда 24-х лошадей с повозками упряжью и ящичками		
Д	Рассматривается Ясском Уездным Судом		
Е	-		
А	11		
В	Николай Леонард		
С	За допущение к накоплению по откупу недоимки		
Д	В рассмотрении Областного Уголовного Суда с 24 Января 1829 года		
Е	-		
А	12		
В	Отставной Поручик Петр Маньковский		
С	По доносу на Советника Бессарабского Гражданского Суда Жазанова, о взятках якобы денег	По другому делу за причинение Коллежскому Секретарю Лисовскому обид и Ватаву его побоев	и По третьему о взаимных претензиях с Коллежским ассессором Дино Руссом о причинении побоев некоторым из жителей.
Д	Дело производится следствием Советник Уголовного Суда Шумский.	Рассматривается Оргеевском Уездном Судом с 5 августа 1826 года.	-
Е	-	-	Решено 23 сентября 1830 года Областным Уголовным Судом и приговором, внесённым на апробацию Г. Бессарабскому Гражданскому Губернатору, подвергаются взысканию штрафа

A	13		
B	Манолакий Негруца		
C	За злоупотребление подолжность в бытность Яским Уездным Казначеем	По другому делу за отыскание в числе высланных Скулянской Таможнею 11 фальшивых бешликов	
D	Рассматривается Бессарабским Областным Правлением	-	
E	-	По решению Областного Уголовного Суда 31 января 1830 Негруца по Всемиловскому Манифесту оставлен свободным со взысканием только 11 бешликов	
A	14		
B	Енакий Паун		
C	За удержание у себя во время бытности в Бендерском цинутном суде судиею при-суждённых тем судом в пользу Губернского Секретаря Россича с отставного уряд-ника Ивана Карпова 726 левов денег и растрату оных		
D	-		
E	Решено 17 января 1828 и Паун по невинность оставлен свободным		
A	15		
B	Стефан Оришу		
C	Обжалован помещиками Димитрием и Тодором Стражесковыми во взятках в бытность членом в Хотинском Уездным Суде		
D	Рассматривается Областным Уголовным Судом с 27 октября 1830 года		
E	-		
A	16		
B	Яков Палади		
C	За обман чиновника Правительства в уверении о покупке проданного в казну ячменя у помещика Калмуцкого	По другому делу за причинения гуссару Зайцову побоев	
D	Предан суду областным Правлением, и дело рассматривается с Яским Уездным Судом	Рассматривается Областным Правлением	
E	-		
A	17		
B	Скарлат Прункул		
C	За покупку якобы от рядового охотского пехотного полка Федора Бородая воровских товаров		
D	Рассматривается областным Уголовным Судом с 20 сентября 1830 года		
E	-		
A	18		
B	Лукул Россет		
C	За причинение служившему у него садовнику Якову Виеру побоев от которых он будь то умер	По другому делу за причинение обиде частному приставу Жилепову и квартальному Банову	По третьему за причинение побоев жителей селения Кобылки Ионицы Голломозе
D	Рассматривается областным Уголовным Судом с 22 февраля 1830 года	-	-

Е	-	Оргеевским Уездным Судом дела сии по Манифеста 22 августа 1826 года исключены:	
		первое по определению 9 ноября,	а второе 10 декабря того же года
А	19		
В	Надворный Советник Рышкан		
С	За причинения обид подполковнику Вакарю		
Д	Рассматривается Оргеевским Уездным Судом с 20 февраля 1824 года		
Е	-		
А	20		
В	Василий Россет Медельничер		
С	За самовольные поступки с посессором Лелеском	По другому делу за противу законный поступки по тяжёбному делу с фамилию Стурдзов	И по третьему за притеснение жителей селений Карликеу, Романкоуць и Шубутинец
Д	Рассматривается Областным Правлением:	Первое с 4 мая, а второе с 1 декабря 1825 года	Рассматриваются Хотинском Уездном Судом.
Е	-		
А	21		
В	Коллежский АссесорЗамфиракий Ралли		
С	За умышленную отдачи в залог казне имения Шандрены не бывшего никогда во владении его		
Д	Рассматривается Оргеевским Уездным Судом Уголовным порядком с 25 февраля 1829 года		
Е	-		
А	22		
В	Янко Руссо		
С	За взятие якобы им от жителя селения ОнуцештьНакулы одного червонца и 60 левов		
Д	Рассматривается Областном Правлением с 25 июня 1827 года.		
Е	-		
А	23		
В	Янко Руссо	Димитрий Руссо	
С	За буйственный поступки против офицеров 17-й пехотной Дивизий		
Д	24 января 1830 года Оргеевским Уездным Судом излучено из нерешённых по силе Манифеста решено 10 декабря 1826 года по силе манифеста		
Е	-		
А	25		
В	Коллежский Ассесор ДиноРуссо		
С	За произведённую с Василием Бузнею драку.		
Д	-		
Е	-		
А	26		
В	Янакий Руссо		
С	За причинение побоев жителям селения Редень Кияну и Непоту.		
Д	Рассматривается Оргеевском Уездным Судом с 28 апреля 1827 года.		
Е	-		

A	27	
B	Александр Русо	
C	За наказание Старости Селения Манты плетьюми в чем части и сам сознался	
D	Дело производит Измаильский уездный Прокурор	
E	-	
A	28	
B	Иван Строжеско	
C	За допущение жителей к тайной продаже в Австрию Скота в бытность Хотинским Земском Исправником	И по другому делу за неудовлетворения канцелярских служителей жалованьем
D	Рассматривается Областном Правлением 1-е с 24 Ноября 1826	и 2-е с 16-го июня 1830 года
E	-	
A	29	
B	Штаб капитан Гаврил Строич	
C	За неправильный донос на помещика Григория Суручана в переходе реки Прута	По другому делу за причинению побоев еврею Берку Онисфельду
D	Яским Уездным Судом исключены по Манифеста состоявшемся в 22 день августа 1826 года	
E	-	
A	30	
B	Федор Суручан	
C	За причинение побоев Манолакию Стахе	
D	-	
E	5 января 1827 года исключено по Манифесту Оргеевским Уездном Судом	
A	31	
B	Коллежский секретарь Сурачан	
C	За причинение побоев турецкого поданному Панаюту Дузогло	
D	Рассматривается Оргеевским Уездным Судом	
E	-	
A	32	
B	Иордакий Томулец	
C	За причинение побоев Федору Питею	
D	-	
E	10 декабря 1826 года Оргеевским Уездным Судом исключено по силе манифеста	
A	33	
B	питар Феодосиев	
C	За обиды чинимыя жителям местечка Теленешть, в бытность смотрителем	
D	Рассматривается Областным Правлением с 24 августа 1823 года	
E	-	
A	34	
B	Николай Талпа	
C	За притеснения чинимы жителям селения Коплевки, которое он содержит в посессиях.	
D	Рассматривается Областным Правлением с 16 августа 1825 года	
E	-	

A	35		
B	Иван Чолак		
C	За взятый якобы при освобождении подсудимого Петра Житаря на поручительство 38 левов денег		
D	-		
E	Яским Уездным Судом исключен по Всемилоостивейшему Манифеста.		
A	36		
B	Титулярный советник Стамат		
C	За допущение до прочи и негодности сабель отпущенных в 1818 году для формирования в Бессарабии казаков и за утрату оных		
D	Рассматривается Областном Уголовным Судом с 29 ноября 1830 года		
E	-		
A	37		
B	Гафенко		
C	За допущение по Хотинскому питейному откупу недоимки		
D	Рассматривается оным Судом с 24 января 1829 года		
E	-		
A	38		
B	Соломон Стоян		
C	За утайку якобы пригульного скота во время бытность заседателем Хотинского Земского Суда		
D	Дело решено Уголовным судом 21 января 1830 года тем что по Манифесту без дальнейшего исследования прикрашено.		
E	-		
A	39		
B	Отставной подпоручик Андрей Акинка		
C	За причинение теще своей Александре Гудмовой и жене Александре ругательств-ом и поношением чести обид.		
D	Рассматривается Областном Уездным Судом с 19 сентября 1827 года		
E	-		
A	40		
B	Помещик Николай Дони		
C	Обжалован помещиками Димитрием и Тодором Стражиковыми во взятках	и по другому делу за расстройство и угнетение семейства жителя Ивана Перепелюка отчего якобы жена его и ребенок умер	
D	Рассматривается оным судом 1 с 24	и 2 с 30 октября 1830 года	
E	-		
A	41		
B	Титулярный Советник Александри		
C	За обиду нанесенные Бендерского Земского Исправничества комисару Павлития	По другому делу, за причинение побоев капитану ди мазыл Чогле	По третьему делу за разные притеснение и обиды чинимья капитану де лефенджи Чогля и жене его
D	Рассматривается Областном Правления с 30 октября 1824 года	Рассматривается оным Правления с 19 июня 1826 года	Рассматривается Областном Уголовным Судом с 26 июня 1829
E	-		

A	42	
B	Димитрий Кущик	
C	За разные обиды на местный штаб капитану Огорелицу	
D	Дело производит Оргеевский Земский Начальник с 20 июля 1830 года	
E	-	
A	43	44
B	Василий Кацыка	Коллежский Секретарь Ангел
C	К делу о потери из Оргеевского Уездного Суда расписок австрийского поданного еврея Балабана на значительную сумму во время бытность его Кацикой судиею	
D	-	
E	Определение Областного Уголовного Суда 18 февраля 1830 разрешено тем, что как по давности времени открыть прямого виновного по делу сему нет возможно ли случилось сие до Всемиловейшего Манифеста, то дальнейшее рассмотрение прекращено.	

Sursa: Arhiva Națională a Republicii Moldova. Fond 88, inventar 1, dosar 464, filele 5-14.

Nr. 2. 1834 mai 14. Lista nobililor din Basarabia care au fost implicați în procese judiciare și a căror dosare sunt studiate la Tribunalul Penal din regiunea Basarabia.

Список

дворянсостоявшим и состоящим под судом в Бессарабском Областном Уголовном Суде
Учинен мая 14-го дня 1834 года

A	№
B	Звания
C	От куда и когда дела об них приделаны в Уголовный Суд
D	За что преданы суду
E	Если дело решено к чему кто присужден – или по манифесту прощен

A	1
B	Спатар Панаинте Катаржи
C	Из Оргеевского Уездного Суда 23 июня 1825 года
D	За написание на официальной бумаге дерзких слов клонившиеся к оскорблению бывшего Бессарабского Гражданского Губернатора Г. Действительного Статского советника Катакази
E	Решено 22 сентября 1827 года, и по уважению, что поступок сей учинению Катаржием до Всемиловейшего Манифеста присуждено заставит его в Присутствии Суда просить у Г. Катакази христианского прощения и в охранение прощание доброй славы, приобретённой Г. Катакази во время управления областью, дерзкий поступок Катаржия распубликовать по область буди же Катаржи просить прощения по упрямству по выдержать его при Кишинёвской Полиции под арестом 6-ть дней
A	2
B	Дворянин Иван Паун
C	Из Бессарабского Верховного Совета 12 августа 1826 года
D	За удержание у себя во время бытности его в Бендерском уездном Суде присуждённых тем Судом в пользу Губернского Секретаря Росича с отставного урядника Ивана Карпова 726 лев. денег и растрату оных
E	Решено 17 генваря 1828 года и Паун по невинности оставлен свободен

A	3		
B	Бояр Ага Гика		
C	Из Оргеевского Уездного Суда 3 ноября 1826		
D	За подкуп Коллежского Регистратора Пашковского перехватит чужие письма, адресованные на имя вистиерника Разнована		
E	По решению, учинённому 12 августа 1827 года утверждённому Правительствующим Сенатом Гика оставлен свободным силой Всемиловейшего Манифеста		
A	4		5
B	Бывший Оргеевский Уездный судья Кац-ика	Секретарь того же Уездного Суда Ангел	
C	Из Бессарабского Областного Правления 24 июня 1828 года		
D	По прикосновенности к делу о потере из Уездного Суда расписок австрийского подданного еврея Балабана на значительную сумму		
E	Решением 18 февраля 1830 года учинённым присуждено: так как по давности времени открыт прямого виновника в утрате прошения и расписок Балабана нет ни кокой возможности; притом же сие случилось до Всемиловейшего Манифеста, то дальнейшие рассмотрение по сему делу прекратить		
A	6		
B	Бывший Ясский Уездный Казначей Негруца		
C	Из оного Правления 19 ноября 1828 года		
D	За отыскание в члене высланных было Скулянскою таможеню суммы 11 фальшивых бешликов		
E	По решению 31 генваря 1830 года учиненному Негруца силою Всемиловейшего Манифеста со взысканием только с него во месте фальшивых настоящих бешликов		
A	7		
B	Коллежский асессор Замфиракий Ралли		
C	Из Бессарабского верховного совета 16 октября 1820 года		
D	За пристрастное допрашивание Кишиневских жителей Николая Бытка, Василия Гребя и еврея Шмуля Лейбовича из коих Лейбович чрез несколько дней умер		
E	По решению бывшего Временного Уголовного Суда 28 сентября 1826 года учинённому и правительствующим Сенатом утверждённому, Ралли оставлен свободным силою Всемиловейшего Манифеста		
A	8		
B	Коллежский асессор Дино Руссо		
C	Из Оргеевского Уездного Суда 1830 года февраля 25		
D	Об заёмных претензиях в поручику Маньковскому		
E	Решено 23 сентября 1830 и присуждено оштрафовать Дино Руссо в пользу казны 50		
A	9	10	11
B	Бывшие в Хотинском Уездном Суде судиею Николай До-ни	кандидатом по нем Василий Паун	члены Никул Стамати
C	Из Бессарабского Областного Правления 1830 октября 24		
D	Обжалованы помещиками Стражесковыми во взятках		
E	Решено 18 мая 1832 года и по решению оставлены свободными		

A	13
B	Титулярный советник Стамати
C	От Г. Исправляющего должности Генерал Губернатора 22 октября 1830 года
D	За допущения до прочих и негодности сабель отпущенных для формировавшихся в Бессарабией казаков
E	Решено 24 марта 1832 года и Стамати за силою Всемиловейшего Манифеста от денежного взыскания оставлен свободным
A	14
B	Титулярный советник Петр Кохановский
C	Из Областного Правления 1832 февраля 22
D	За упущение при производстве следствия о Подполковнике Карчевском
E	По решению Правительствующего Сената за несоблюдение возложенного начальством поручения, внесено ему в наказание нахождение его под Судом с строгим подтверждением: дабы от подобных поступков воздержался
A	15
B	Титулярный советник Егор Александри
C	Из Правительствующего Сената 1832 марта 28 года
D	За отступления от узаконенного порядка при засвидетельствованиях доверенности данной дворянином Паладием не коему Хрисокевало за продажу вотчины бывал
E	Ещё нерешённое
A	16
B	Бывший в Аккерманском Уездном Суде Заседателем от дворянства Ботезат
C	Из Бессарабского Областного Правления 1832 июня 8
D	За неправленные якобы доносы на судью того суда Лозинского
E	Ещё не решено
A	17
B	Коллежский ассессор Георгий Варфоломей
C	Из Оргеевского Уездного Суда 18 января 1830
D	За причинения якобы квартирмистру Г. Кишинева Коллежскому Секретаря Баробу побоев
E	Решено 28 ноября 1832 года и от личной ответственности по Всемиловейшего Манифеста свободным со взысканием в бесчестие двойного оклада Барову, но сие дело по апелляции представлено в Правительствующем Сената
A	18
B	Помещик медельничер Василий Росет
C	Из Хотинского Уездного суда 1833 года февраля 15
D	За истязание поселян в железных как домах и колодках
E	Ещё нерешено
A	19
B	Александр Прункул
C	Из Ясского Уездного суда 1834 года, Января 17-го
D	За ослушность противу распоряжения Земской Полиций
E	Ещё нерешено
A	20
B	Панаит Прункул
C	Из Ясского Уездного суда 1834 года, Января 17-го
D	За ослушность противу распоряжения Земской Полиций
E	Ещё нерешено
A	21
B	Помещик селения Картиша коллежский Регистратор Доника
C	Из Оргеевского Уездного суда 6-го сентября 1833 года

D	За освобождение якобы смертоубицецов
E	Ещё не решено
A	22
B	Коллежский регистратор Егор Боцан
C	Из Областного Правления 1830 ноября 26
D	За противу законные поступки
E	Решено 27 мая 1832 года и присуждено впредь его к интересным делами не принимать
Повременному отделению учреждённому при Уголовном Суде	
A	23
B	Коллежский секретарь Андрей Дониць
C	Из Бессарабского Верховного Совета 20 августа 1823 года
D	За разные злоупотребления подложность Бендерского Исправника
E	Нерешено
A	24
B	Дворянин Василий Кацика бывший Оргеевским Уездным Судью
C	Из Бессарабского Областного Правления 28 августа 1824 года
D	За утрату хранящихся депозитом денег, взысканных Оргеевским Земским Судом с жителей селения Перень 770 лелов и 33 пар, следуемых еврею Погребицкому на пополнение якобы 5542 лелов и 35 пар казённого на нем Погребицкий долгу
E	Решено 10 апреля 1833 года и по решения за силой Всемилостивейшего Манифеста от личной ответственности оставлен свободным, отданные же Кацикою 1500 лелов буде по ныне не пополнена недоимка почитающаяся на Погребицком и имения у него и жены его не окажется, взыскав с Кацики обратить и а пополнение той недоимки взыскав также с него 100 рублей ассигнациями, выданные из казённой Палаты на переводчика и бумагу, употреблённые в Комиссий во время производства сего дела которое по апелляцияй Кацики 24 марта 1834 года представлено в Правительствующий Сенат
A	25
B	Медельничер Александр Разо, бывший Аккерманским Уездным Судиею
C	Из Бессарабского Верховного Совета 13 февраля 1828 года
D	За неправильную продажу имения Коллежского Регистратора Петлюры
E	Ещё не решено
A	26
B	Коллежский Регистратор Иордакий Боцан, бывший Аккерманским уездным казначеям
C	Из Бессарабского Областного Правления 19 июня 1828 года
D	За разные по должности противу законные действия
E	Решено (...) Октября 1833 года и по решению за силою Всемилостивейшего Манифеста от суда и следствия оставлен свободным с тем, чтобы выданные им без разрешение начальства в жалованные вольно наёмному Канцелярском Чиновнику Каршицкому 114 руб. и 30 коп. взыскать с него Боцана как на удовлетворение журналиста Прилуцкого следуемым ему жалованием, так и для пополнение той суммы, из которой оные употреблены в расходе; ежели же посему предмету удержано его Боцана жалованные, то остальные затем возвратить ему Боцану
A	27
B	Коллежский Ассессор Константин Бодеско бывший Оргеевским Земским Начальником

С	Из Бессарабского Областного Правления 2-го августа 1828 года	
Д	По жалобе бывшего Комиссаром Коллежского Регистратора Орлова за неправильное будь-то бы обвинение Орлова в рапорте бывшему Гражданскому Губернатору Катакази, по коему удалён был от Орлов от должности	
Е	Решено 9-го марта 1834 года и по решению по невинность оставлен свободным	
А	28	
В	Коллежский Регистратор Николай Леонард, бывший Хотинским Уездным Казначеем	
С	Из Бессарабского Областного Правления 24 генваря 1829 года	
Д	За накопившуюся по Хотинскому питейному откупу недоимку чрез слабое действие	
Е	Ещё нерешено	
А	29	
В	Коллежский Регистратор Георгий Тутован, бывший в Яском Уездном Суде Секретарем	
С	Из Бессарабского Областного Правления 4 декабря 1829 года	
Д	За беспорядки и упущения по должности	
Е	Ещё нерешено	
А	30	
В	12 класса Емануил Софроний бывший Измайльским Уездными Казначей	
С	Из Бессарабского Областного Правления 16 сентября 1830 года	
Д	За не соблюдение правил для хранения паспортных бланкетов	
Е	Решено 23 декабря 1833 года и по решению от суда и следствия освобождён	
А	31	
В	Бывший Оргеевскими Земским Исправником Паладий	
С	Из Бессарабского Областного Правления 22 февраля 1831 года	
Д	За причинение служившему каларашем отставному Гусару Димитрию Зайцову побоев	
Е	Ещё нерешено	
А	32	33
В	Дворянин Иван Паун	Дворянин Исай Лупул бывшие в Бендерском Уездном Суде Судьями
С	Из Бессарабского Областного Правления 19 октября 1831 года	
Д	По отношению Лихометова	
Е	Ещё нерешено	
А	34	
В	Помещик отставной французской службы Полковник Деторан	
С	Из Яского Уездного Суда 14-го марта 1828 года	
Д	За притеснения жителей селений Александрень и Кобойты	
Е	Ещё нерешено	
А	35	
В	Молдавский ПолковничелГеце Николау	
С	Из Оргеевского Уездного Суда 14 марта 1828 года	
Д	По отношению грабительства	
Е	Решено 25 мая 1833 года и по решению не изобличению оставлен свободным	

A	36
B	Помешик турок Гасан Бей
C	Из Бендерского Уездного Суда 27 февраля 1829 года
D	За передержательство бродяги
E	Решено 5 мая 1833 года и по решению оставлен свободным с подтверждением чтобы впредь бродяг не передерживал
A	37
B	Помещик Михалакий Калмуцкий
C	Из Хотинского Уездного Суда
D	За разные злоупотребления
E	Решено 31 октября 1833 года и по решению за силою Всемилостивейшего Манифеста оставлен в подозрении
A	38
B	Помещик Николай Вырнав
C	Из Хотинского Уездного Суда 18 сентября 1829 года
D	За передержательство бродяг
E	Решено 5-го августа 1833 года и по решению оставлен свободным
A	39
B	Медельничер Луцул Россет
C	Из Оргеевского Уездного Суда 7-го марта 1839 года
D	За причинение Якову Виеру, от коих якобы он умер
E	Ещё нерешено
A	40
B	Помещик Константин Мунтян
C	Из Хотинского Уездного Суда 24 апреля
D	По случаю смерти в корте его Шинкаря еврея Баруха Айзиковича
E	Решено 14 ноября 1833 года и по решению от штрафа и взыскания по невинности освобождён
A	41
B	Титулярный советник Федор Крупенский
C	Из Оргеевского Уездного Суда 24 октября 1830 года
D	За неприличные выражения
E	Ещё нерешено
A	42
B	Дворянины Иван Браеско
C	Из Хотинского Уездного суда 14 ноября 1830 года
D	За причинение жителю Урсатию Чуйке побоев от коих якобы он умер
E	Решено 5 июля 1833 года и по решению утверждённому Правительствующим Сенатом оставлен свободным с наказанием ему Церковной епитимий на такое время сколько Духовное власть определить
A	43
B	Постельник Григорий Пушкаш Даскал
C	Из Хотинского Уездного Суда 9 декабря 1830 года
D	За причинение якобы побоев жителю Максиму Вакарю, от коих якобы он умер
E	Решено 17 февраля 1834 года и по решению по невинности оставлен свободным

A	44
B	Губернский секретарь Башоты
C	Из Оргеевского Уездного суда 2-го июля 1831 года
D	За причинение побоев повару князя Суцодиордию Михалополу
E	Ещё нерешено

Sursa: Arhiva Națională a Republicii Moldova. Fond 88, inventar 1, dosar 663, filele 184-189 verso.

Nr. 3. 1855 mai 13. *Plângerea depusă, pe numele mareșalului regional al nobilimii din Basarabia Balș, de către nobilul Matei Iuzefovici prin care acesta informează despre litigiul dintre el și proprietarul satul Berdași, Kalmuțchi, despre hotărârea Judecătoriei ținutale din Hotin și despre neîndeplinirea atribuțiilor funcționale de către asesorul Bucinschi care nu execută hotărârea.*

Его Превосходительству Господину Бессарабскому Областному
Предводителю Дворянства и Кавалера Бальшу
Дворянина Матвея Семеновича Юзефовича
Прошение

По делу моему с частною владелицею села Бедражь Мариєю Калмуцкой, от которой я держал в посессии принадлежащую ей часть этого имения, Хотинский Уездный Суд решением состоявшимся в прошлом 1853 году и вошедшим в окончательную законную силу, определил взыскать с нею Калмуцкой в мою пользу за причинённые ею мне убытки до 900 руб. серебром.

Заседатель Хотинского Земского суда Бучинский, получил предписание о приведении означенного решения в исполнение ещё в декабря месяце прошлого года, по сие время, не смотря на просьбы мои, ничего не сделал. Пребыв 1-го мая в селе Бедражь, где имеет жительство своё Калмуцкая, и я держу часть земли в посессии, он Бучинский, не оповещая меня, как бы следовало письменно, послал старшину того села, чтобы я явился к нему. Пройдя в его квартиру он объявил мне, что Калмуцкая отозвалось неимением денег, а для описи ея имения без бытности дворян он приступить не может и об этом он должен пойти с рапортом в Земский Суд; когда же я сказал ему что я намерен ехать в Хотин, то он написав какой-то рапорт, отдал мне его на руки, между тем из слово его я заметил какое-то неудовольствие ко мне и понял, что это происходило от того что я ничего ему не дал, но я не обратив на это никакого внимания, отправился домой. Не прошло и четверти часа, как вдруг явишься ко мне в дом письмоводитель его, и в присутствии бывшего у меня в то время частного владельца того села Ионаша Мырза начал упрекать меня, что я ничего не дал Бучинскому говоря, что дела так не делаются, что кто хочет получит, тот должен и дать; когда на это я сказал ему, что не получивший удовлетворения, благодарить его не за что, то письмоводитель, выйдя из комнаты с гневом сказал: «так будете же вы это помнить». Что передал он Бучинскому, я не знаю; через несколько минут явился ко мне старшину, с требованием, чтобы я шёл к заседателю, за тем, причинив старосте побои, он Бучинский вторично послал их за мною, с тем чтобы они меня непременно доставили. Видя, токую его дерзость я велел запрячь лошадей и поехал в Хотин с Мырзою, а людям сказал сто я сам заеду к Бучинскому. Когда же я, проехав версты три от деревни, то Бучинский послал за мной в погоню верхом сельского писаря, которому поручено было возвратить меня, под тем предлогом, что он хочет помирить меня с Калмуцкою и имеет важное для меня дело; но едва я вошел в квартиру Бучинского, как он начал кричать на меня как я осмелился ослушаться приказании его, и не прийти к нему когда он за мною посылал и говоря что это значится сопротивление с полицейской власти, за что он знает как разделаться со мною,

стал ругать меня самыми бранными словами, называя меня в присутствие множества людей, в том числе и моих поселян дрянью, глупый старичишкою, цирюльником, фельмаром и другими обидными для меня выражениями. Запротестовав предь людьми такую тяжкую обиду, я из опасения, чтобы Бучинский, известный всему участку своими дерзкими поступками, вышел из комнату, сел на бричку и велел скоро гнать лошадей, как вдруг услышал крик Бучинского: «ловить, вяжите»; оглянувшись и увидел, что за мною бегут люди, как за каким нибудь преступником, я велел во весь опор гнать лошадей и тем спасся.

Прибыв в г. Хотин я пришел в Земский Суд и объявил Земскому Начальнику такой поступок со мною Бучинского, просил его защиту; но видя, что жалоба моя его нисколько не трогает, как будто это должно было быть, я стал говорить в присутствии всей Канцелярий, что на причинение мне Бучинским такой тяжкой обиды я буду жаловаться Г.Г. Предводителем Дворянства Уездному и Областному и Г. Военному Губернатору по выходе в это время Доллинскаго в переднюю, Секретарь Земского Суда Занчевский, подойдя ко мне с азартом сказал громко что слышали все бывшие в это время в Канцелярии: «чем жаловаться Вашим Предводителем Дворянства, то лучше сторожу». За протестовав такие дерзаний выражения секретаря, покровительствованного Земский Начальником Доллинсом, я вышел из Канцелярий. Послать за мною мужиков, чтобы привести к себе и ругать меня в присутствии множества людей того села, где я держу посессию, вынудить у меня напрасно взятку и приказывать людям ловить и вязать меня, как бы я был какой преступник, на деле пойманный, с целою в всякого сомнения причинить мне побой составляет токую тяжкую для меня 70 летнего старика обиду, которую я перенести не в состоянии.

Об этом я в жалобе 10 числа сего мая месяца доводил до сведения Г. Бессарабскому Военному Губернатору и просил его в том зашиты.

Ныне обращаюсь к особой Вашего Превосходительства и покорнныше прошу ходатайства Вашего о назначении при произведении следствия по настоящему предмету для защиты прав моих Депутата со стороны дворянства.

Дворянин Матвей Юзефовича
13 мая 1855 года

Sursa: Arhiva Națională a Republicii Moldova. Fond 88, inventar 1, dosar 1372, filele 4-5 verso.

Summary

Annexation, in 1812, of the territory between the Prut and Nistru to Russian Empire has drawn a big number of changes in this region arising from application of the tsarist policy. Changes have occurred in practically all possible systems: political, economic, social, cultural, education, judiciary, etc. The article basis of archive documents, monographs and historical articles. We study the problem of applying the tsarist legislation in Bessarabia and the petitions of nobility for keeping the local laws as well as habits and the involvement of the nobility representative in various litigation.